

Frihet bästa skyddet mot ekonomisk kris

Dagens Industri den 11 november 2020

Pandemiutbrottet under 2020 har dragit ned världen i en djup ekonomisk kris. Direkta hälsoeffekter, frivillig social distansering och politiskt styrda nedstängningar har inneburit att stora delar av ekonomin går på tomgång eller faller omkull. I Sverige är arbetslösheten den högsta sedan 1990-talskrisen, offentliga utgifter har ökat och nya regleringar har stärkt utbudskrisen.

Vid sidan av smittspridningen måste fokus riktas mot hur vi kan begränsa den ekonomiska krisens djup och längd, för att snabbt kunna ta oss ur den med så liten varaktig skada som möjligt. Målet måste vara att de ekonomiska kriserna är få och milda, och att återhämtningen sker snabbt.

I en ny rapport för Timbro har en av oss – professor Christian Bjørnskov – därför granskat relationen mellan ekonomisk frihet och ekonomiska kriser. Vi har gått igenom alla kriser i världen – 389 stycken – från 1993 till 2017, och jämför dem med det index över länders ekonomiska frihet som utarbetats av Heritage Foundation. Ekonomisk frihet förstås här som rätten att producera, konsumera och investera fritt, och mäts konkret i bland annat skyddade äganderätter, möjlighet att investera, låg grad av reglering och frånvaro av legala hinder för näringsverksamhet. Vi definierar en ekonomisk kris som en årlig tillväxt under – 0,2 procent, vilket innebär att vi inte räknar med småskaliga eller mycket korta ekonomiska nedgångar. Vi tittar sedan på länders risk för att komma in i en ekonomisk kris, krisens djup mätt i kvoten mellan topp till botten för BNP per capita, samt den ekonomiska nedgångens längd och tiden innan ekonomin återhämtat sig. Vår nya analys visar att vinsterna av ekonomisk frihet är både stora och signifikanta.

Större ekonomisk frihet är förenat med lägre risk för en kris. Risken att ett land går in i en ekonomisk kris under ett givet år är 15 procent. Samhällen med låg ekonomisk frihet (tio enheter under genomsnittet på en hundrageradig skala) har däremot en krisrisk på 18,4 procent, medan samhällen med hög ekonomisk frihet (tio enheter över genomsnittet) har en genomsnittlig risk på 12,7 procent.

Större ekonomisk frihet är förenat med lägre inkomstförluster. Ett land med en låg ekonomisk frihet har en genomsnittlig BNP-nedgång på 12 procent, medan ett ekonomiskt fritt land upplever 8 procents nedgång.

Graden av ekonomisk frihet har inget signifikant samband med krisens längd eller återhämtningstid. Frånvaron av samband är dock en direkt följd av finanskrisen 2008, som uppvisat ovanligt stor likhet mellan länder efter återhämtningen. Räknar man bort den är även återhämtningen signifikant snabbare för ekonomiskt fria länder.

Det innebär att ett land som ligger tio enheter under medianen – som Argentina eller Ukraina – både har femtio procent högre risk att drabbas av en kris och upplever en femtio procent större ekonomisk nedgång när krisen slår till, jämfört med ett land som ligger tio enheter över medianen – som Österrike eller Japan. För Sveriges del skulle tio enheters tapp – motsvarande en nedgång till Frankrikes nivå – innebära ytterligare två procentenheters BNP-nedgång vid en kris, eller 10 000 kronor i förlorad produktion per invånare och år.

Resultaten drivs främst av frihet från regleringar: ju mer avreglerad ekonomin är, desto mindre är risk för kris. Tidigare kriser, inte minst finanskrisen 2008, har inneburit hårdare regleringar och mindre ekonomisk frihet, både från nationella regeringar och från överstatliga organisationer. Det är en utveckling som är förknippad med stora risker. Omfattande regleringar är förknippade med fler och djupare kriser – kostnader som hade kunnat undvikas.

Implikationerna av vår studie är att regeringar bör vara försiktiga med att reglera ekonomin. Detta stämmer väl överens med tidigare studier. I en forskningsöversikt om ekonomisk frihet konstaterade Joshua Hall och Robert Lawson att högre grad av ekonomisk frihet har ett mycket starkt samband med en stor bredd av positiva utfall – som högre tillväxt, bättre levnadsstandard, mer lycka och inte minst, färre och mildare ekonomiska kriser.

Att minska skatter, regleringar, subventioner, riktade stöd och myndigheters inblandning i marknader bör vara prioriterad krispolitik. Till skillnad från andra stimulanser kostar det nära nog ingenting och kan spela stor roll för en snabbare återhämtning, både för drabbade branscher och nya företag som växer fram i strukturomvandlingen. I dag lägger företagare i genomsnitt ned 10 timmar i veckan på administration, och utvecklingen går åt fel håll. Enligt Tillväxtverket har kostnaderna för att följa olika regelverk ökat med i snitt en miljard kronor varje år sedan 2013 och undersökningar från Näringslivets regelnämnd visar, senast nu i maj, att företagen år efter år tycker att det blir krångligare att följa statens regler.

Friare marknader ger inte bara tillväxt i goda tider, utan också motståndskraft i kris. I stället för kontraproduktiva åtgärder som hårdare statligt tag om ekonomin bör vi lägga grunden för att minska risken för framtida kriser, genom högre grad av ekonomisk frihet och lägre grad av reglerad ekonomi.

Christian Bjørnskov

Caspian Rehbinder